

Høringsnotat

Forslag til endring i forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger

1. Innledning

NOKUT sender på vegne av Kunnskapsdepartementet (KD) på høring forslag til endring i forskrift 9. februar 2006 nr. 129 om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger (heretter forskriften).

Dagens forskrift ble endret i 2018. Endringene knyttet seg blant annet til det utdanningsfaglige kompetansekravet for ansettelse i stilling som professor og førsteamanuensis i forskriften §§ 1-2 tredje ledd og 1-4 tredje ledd, og hadde bakgrunn i Meld. 16 (2016–2017) Kultur for kvalitet for høyere utdanning.¹ Ett av formålene med endringene var ønsket om å i større grad vektlegge utdanningsfaglig kompetanse og undervisningserfaring ved ansettelser og opprykk. Det ble pekt på at forskriftens krav til utdanningsfaglig kompetanse var for vage og at det ble stilt ulike krav til førsteamanuensis- og professorstillinger. Det ble derfor det nedsatt en arbeidsgruppe som utformet forslag til endringer i forskriften. De foreslåtte endringene ble sendt på høring januar 2018 med enkelte tillegg fra departementet.² Endringene trådte i kraft 1. september 2019.

På bakgrunn av flere henvendelser til KD om hvordan forskriften skal tolkes utarbeidet KD et informasjonsskriv³ som ble sendt ut 16. september 2019. I informasjonsskrivet ble det redegjort for tolkningen av noen av forskriftens bestemmelser. NOKUT har fått i oppdrag fra KD å utrede, utarbeide og sende på høring forslag til endringer i tråd med informasjonsskrivet.

2. Sammendrag

Forslaget til endring i forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger tar sikte på å:

- klargjøre hvordan kravet til utdanningsfaglig kompetanse i § 1-4 tredje ledd kan oppnås
- tydeliggjøre muligheten til å oppfylle den utdanningsfaglige kompetansen innen to år etter ansettelse

¹ Meld. St. 16 (2016–2017) Kultur for kvalitet i høyere utdanning (heretter omtalt som Kvalitetsmeldingen)

² Se høring om endring i forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger av 4. januar 2018.

³ Se brev fra Kunnskapsdepartementet av 16. september 2019 Informasjonsskriv – endring i forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger – nye krav til utdanningsfaglig kompetanse (heretter omtalt som informasjonsskrivet).

- klargjøre forholdet mellom kravene til utdanningsfaglig kompetanse for ansettelse som førsteamanuensis etter § 1-4 tredje ledd og ansettelse som professor etter § 1-2 tredje ledd

3. Gjeldende rett

Ved ansettelse i professor- og førsteamanuensisstillinger følger dagens utdanningsfaglige kompetansekrav av forskriften § 1-2 tredje ledd og § 1-4 tredje ledd. Forskriften er hjemlet i universitets- og høyskoleloven § 6-3 sjette ledd. Formålet bak bestemmelsene er å sette et minstekrav ved ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger, og således blant annet heve den utdanningsfaglige kompetansen blant førsteamanuensiser og professorer.

3.1 Kompetansekrav for ansettelse i stilling som førsteamanuensis

For å bli ansatt som førsteamanuensis er det et grunnvilkår etter forskriften § 1-4 første og andre ledd at man kan dokumentere forskningskompetanse eller kunstnerisk utviklingsarbeid på doktornivå. Tredje ledd regulerer kravene til utdanningsfaglig kompetanse. Den skal sikre at den ansatte oppfyller visse minimumskrav til undervisningskompetanse.

For ansettelse i stilling som førsteamanuensis må det kunne dokumenteres at en enten har gjennomført et eget program tilknyttet utdanningsfaglig kompetanse som har en varighet på 200 timer, eller har gjennomført relevante kurs og har gjennomført tilstrekkelig med undervisning slik at det totalt sett i omfang tilsvarer 200 timer. Det er imidlertid ikke et krav som må oppfylles ved ansettelsestidspunktet. Søker har fra ansettelsestidspunktet to år på å gjennomføre kravene. Kravet til utdanningsfaglig kompetanse skiller seg således fra kravet til forskning som ikke åpner for et slik unntak.

Ved søknader om ansettelse skal universitetene og høyskolene kun bedømme, og ikke rangere, søker etter de utdanningsfaglige kompetansekravene. Universiteter og høyskoler har imidlertid anledning til å selv fastsette høyere krav til undervisningskompetanse og rangere søkerne etter dette, jf. forskriften § 1-1.

De grunnleggende kvalifikasjonene for undervisning og veiledning skal dokumenteres i form av en systematisk og samlet fremstilling. Institusjonen har ansvaret for dette og skal utvikle nærmere kriterier for ansattes utdanningsfaglige kompetanse og hvordan denne skal dokumenteres, jf. § 1-1.

3.2 Kompetansekrav for ansettelse i stilling som professor

Forskriften § 1-2 regulerer kravene for å bli ansatt som professor i undervisnings- og forskerstillinger. Det fremgår av bestemmelsens første og andre ledd at en må kunne dokumentere forskningskompetanse eller kunstnerisk utviklingsarbeid på høyeste nivå eller i samsvar med etablerte standarder. Tredje ledd regulerer kravet til undervisningskompetanse.

I tillegg til de grunnleggende kravene som følger av § 1-4 om førsteamanuensiser, legger bestemmelsen opp til at en ved ansettelse som professor må kunne dokumentere en synlig progresjon og utvikling når det gjelder undervisningskompetanse. Ved ansettelse som professor

må en kunne dokumentere å ha kvalitetsutvikling i egen undervisning og veiledning, bred erfaring med veiledning, og at en har vært med på å stryke utdanningskvaliteten ved egen institusjon.

Bestemmelsen henviser også til kompetansekravene for førsteamanuensis. Der fremgår det at dersom søkeren ikke oppfyller de utdanningsfaglige kompetansekravene ved ansettelsen, skal den ansatte pålegges å oppfylle dem innen to år. Det har blitt reist spørsmål ved om muligheten til å opparbeide seg kompetansen innen to år også gjelder for ansettelse i stilling som professor. Departementet legger til grunn at den klare hovedregelen at en må oppfylle kravene til undervisningskompetanse ved ansettelsen. Imidlertid åpnes det opp for at en i noen tilfeller kan opparbeide seg dette etter ansettelsen.

4. Nærmere om forslaget

4.1 Generelt

For å gjøre innholdet i bestemmelsene mer tilgjengelig har vi foreslått å endre oppbygningen og strukturen i §§ 1-2 og 1-4. Vi foreslår en del endringer i forskriftsteksten som tydeligere skal vise reglens innhold. I tillegg foreslår vi å samle det som innholdsmessig hører sammen i ett ledd, slik at den indre sammenhengen i bestemmelsen blir klarere. Ettersom kravene til vitenskapelig og utdanningsfaglig kompetanse henger tett sammen foreslår vi også enkelte endringer i de øvrige leddene i bestemmelsene.

4.2 Den videre fremstillingen

I det følgende vil vi først ta for oss forskriften § 1-4 knyttet til kompetansekrav for ansettelse i stilling som førsteamanuensis, og deretter § 1-2 om ansettelse i stilling som professor. Ettersom § 1-2 bygger på § 1-4 finner vi det hensiktsmessig å omtale bestemmelsen som knytter seg til førsteamanuensis først.

4.3 Kompetansekrav for ansettelse i stilling som førsteamanuensis, jf. § 1-4

4.3.1 Hovedregel og unntak knyttet til utdanningsfaglig kompetanse

Av dagens § 1-4 tredje ledd fremgår det at «*Søkere skal bedømmes, men ikke rangeres, på om de oppfyller følgende krav: Gjennomført eget program (minimum 200 timer)/relevante kurs og egen praktiske undervisning ...*». Videre fremgår det at «*[d]e som ikke oppfyller kravene ved ansettelsen, skal pålegges å oppfylle dem innen to år etter ansettelsen*».

Ut ifra ordlyden i bestemmelsen trenger ikke kravene til grunnleggende kompetanse innen undervisning og veiledning være oppfylt på ansettelsestidspunktet, så lenge det opparbeides innen de to første årene av arbeidsforholdet. Dette harmonerer for øvrig i liten grad med bakgrunnen for innføringen av krav til utdanningsfaglig kompetanse. Som nevnt innledningsvis fremgår det av Kvalitetsmeldingen at regjeringen tar sikte på at utdanningsfaglig kompetanse skal verdsettes høyere, og at utdanningsfaglig kompetanse og undervisningserfaring i større grad skal vektlegges ved ansettelser og opprykk. En vid unntaksadgang vil undergrave dette formålet, og unntaket bør derfor ikke fremstå som hovedregelen.

På denne bakgrunn mener vi det bør tydeliggjøres at hovedregelen er at det kreves utdanningsfaglig kompetanse ved ansettelse, men at det unntaksvis kan åpnes opp for at dette

opparbeides innen to år. Dette vil i større grad fremheve betydningen av utdanningsfaglig kompetanse, samtidig som institusjonenes fleksibilitet ivaretas. Ettersom fleksibiliteten først og fremst har til hensikt å forhindre urimelig utslag av endringen, bør behovet for unntak være avtagende og etter hvert forbeholdes spesielle tilfeller. Dette samsvarer også med tankegangen knyttet til unntak for professor i punkt 4.4.

For å presisere og tydeliggjøre hovedregelen og unntaket knyttet til utdanningsfaglig kompetanse foreslår vi å plassere unntaket i et eget ledd, se forslaget til endringer i § 1-4 tredje ledd.

4.3.2 Bedømmelse og rangering knyttet til utdanningsfaglig kompetanse

Av dagens § 1-4 tredje ledd fremgår det at «*søkere skal bedømmes, men ikke rangeres*» på om de oppfyller kravene til utdanningsfaglig kompetanse. Ordlyden i seg selv angir at man ikke har anledning til å rangere søkeren etter den utdanningsfaglige kompetansen ved ansettelse, slik man gjør når det gjelder vitenskapelig kompetanse etter § 1-4 første og andre ledd.

Bestemmelsen skal forstås som et forbud mot å rangere søkerne etter de opplistede utdanningsfaglige kravene i § 1-4 tredje ledd. Søkere skal kun bedømmes på hvorvidt de har denne kompetansen, slik at arbeidsgiver kan pålegge den ansatte å tilegne seg kompetansen innen to år dersom vedkommende mangler denne på ansettelsestidspunktet. På denne måten forhindrer man at kandidater som har det formelle utdanningskravet, men kun et minimum av forskningserfaring og undervisningserfaring, vil bli rangert foran de med en mindre formalisert undervisningserfaring og sterk forskningskompetanse. Vi har derfor videreført dette i vårt utkast, se forslag til ny § 1-4 tredje ledd.

4.3.3 Kompetansekrav for ansettelse i stilling som førsteamanuensis – program, kurs, undervisning

Av dagens § 1-4 tredje ledd fremgår det at søkere skal bedømmes, men ikke rangeres, på om de oppfyller følgende krav «*Gjennomført eget program (minimum 200 timer)/relevante kurs og egen praktiske undervisning*». Utformingen har vist seg å skape tolkningstvil, blant annet på grunn av skråstreken, og KD har fått spørsmål om hvordan regelen skal tolkes.

I informasjonsskrivet ble det lagt til grunn at bestemmelsen innebærer at kompetansekravet kan oppnås *enten* ved at søkeren har gjennomført et eget program på minimum 200 timer *eller* kan dokumentere kompetansen gjennom en kombinasjon av relevante kurs og egen praktisk undervisning som institusjonen vurderer som tilsvarende som program på minimum 200 timer. I vårt forslag til ny utforming av § 1-4 har vi forsøkt å tydeliggjøre at dette er to likestilte alternativer for å oppnå kompetansekravet.

4.3.4 Kompetansekrav for ansettelse i stilling som førsteamanuensis – grunnleggende kompetanse for undervisning og veiledning

I dagens § 1-4 tredje ledd fremgår det at søkere og må ha «*opparbeidet grunnleggende ferdigheter innen planlegging, gjennomføring, evaluering og utvikling av undervisning og veiledning (grunnleggende kompetanse for undervisning og veiledning på universitets- og høyskolenivå)*». I informasjonsskrivet fra departementet gjøres institusjonene oppmerksomme på at dette kravet kommer i tillegg til de to alternative kravene nevnt i avsnittet over. Med utgangspunkt i

arbeidsgruppens originale forslag til forskriftstekst og den logiske sammenhengen i kravet for øvrig, fremstår det riktigere at de grunnleggende ferdighetene er et hovedvilkår som kan utvikles gjennom de nevnte alternativene. I vårt forslag til ny forskriftstekst er dette forsøkt fremhevet.

Ordlyden i dagens forskrift kan også bære preg av at hvordan den utdanningsfaglige kompetansen oppnås er viktigere enn hvilken kompetanse den enkelte faktisk skal ha opparbeidet seg. Ved å legge til grunn at de fire delfunksjonene utgjør grunnvilkåret mener vi også at fokuset på læringsutbytte i større grad fremheves enn innsatsfaktorene i seg selv.

4.3.5 Dokumentasjonskrav ved ansettelse for førsteamanuensiser

Det fremgår av någjeldende § 1-4 tredje ledd andre punktum at den utdanningsfaglige kompetansen skal dokumenteres i form av en «*systematisk og samlet fremstilling*» som vurderes av institusjonene. Dette legges også til grunn av KD i informasjonsskrivet. Hva som ligger i begrepet «*systematisk og samlet fremstilling*» utypes ikke nærmere. Det fremgår imidlertid av høringsnotatet fra 2018 at en ønsker at kravet skal være generelt, slik at søkere fra ulike institusjoner, fra både inn- og utland, skal kunne dokumentere at de oppfyller kravene. Det forskriftsfestede kravet kan betraktes som et minstekrav, og at det er opp til hver enkelt institusjon å sette nærmere kriterier for dette.

I dagens forskrift fremgår dokumentasjonskravet kun som en del § 1-4 tredje ledd. Vi mener det er hensiktsmessig at dokumentasjonskravet tas ut av tredje ledd og utformes som et eget ledd, se vårt forslag til ny § 1-4 tredje ledd. På denne måten tydeliggjør vi kravet til dokumentasjon, og det fremstår mer oversiktlig. Vi har videre valgt å ta med en henvisning til § 1-1 hvor det fremgår at utdanningsintusjoner skal utvikle videre kriterier for ansattes utdanningsfaglige kompetanse og hvordan denne skal dokumenteres. Dermed vil man muligens få en økt bevisstgjøring rundt at institusjonen plikter å ha egne prosedyrer for hvordan den utdanningsfaglige kompetansen skal dokumenteres.

4.4 Kompetansekrav for ansettelse i stilling som professor, jf. § 1-2

4.4.1 Kompetansekrav for ansettelse i stilling som professor

KD har mottatt henvendelser som viser at forholdet mellom kravene til utdanningsfaglig kompetanse for stilling som professor i dagens § 1-2 tredje ledd og kravene for ansettelse som førsteamanuensis i § 1-4 tredje ledd kan være vanskelig å forstå.

I forskriften § 1-2 tredje ledd vises det tilbake til "*krav til grunnleggende kompetanse for undervisning og veiledning på universitets- og høyskolenivå som er gitt til stilling som førsteamanuensis*". KD har i informasjonsskrivet påpekt at dette er en henvisning tilbake til kompetansekravene som er listet opp i § 1-4 tredje ledd. I vårt utkast til ny § 1-2 har vi forsøkt å tydeliggjøre dette ved å bruke samme terminologi og legge inn en direkte henvisning.

4.4.2 Unntak knyttet til grunnleggende kompetanse for undervisning og veiledning

Ettersom det i forskriften § 1-2 er vist tilbake til kompetansekravene listet opp i § 1-4 tredje ledd har det også oppstått spørsmål om disse kravene må være oppfylt fullt ut før en kan bli ansatt som professor. I informasjonsskrivet har KD under tvil kommet til at «*det bør legges til grunn at en søker til professorstilling som oppfyller de spesielle utdanningsfaglige krav til professorstilling*

«som følger av § 1-2 (3), kan ansettes med forbehold om at kravet i § 1-4 (3) oppfylles i løpet av to år.» I vårt forslag til ny § 1-4 har vi forsøkt å presisere tidspunktet for når kravet må være oppfylt.

Videre fremgår det av informasjonsskrivet at muligheten for å ansette en søker til professorstilling med forbehold om at kravet i § 1-4 tredje ledd oppfylles innen to år, er et unntak fra den klare hovedregelen som forutsetter at en har undervisningskompetanse ved ansettelsen. Departementet forventer at institusjonenes praksis tar utgangspunkt i dette og at det bør være særlig tungtveiende grunner for å gjøre unntak. Dette mener vi bør komme til uttrykk i bestemmelsen. I vårt forslag har vi derfor fremhevet at å ansettes før en har opparbeidet tilstrekkelig utdanningsfaglig kompetanse er et unntak, og at vilkåret som må være oppfylt for å fravike hovedregelen er at det foreligger «*særlig tungtveiende grunner*». Dette kan for eksempel være dersom en skal ansette en professor med lang erfaring fra utlandet, men som mangler den utdanningsfaglige kompetansen.

4.4.3 Dokumentasjonskrav ved ansettelse i stilling som professor

I dagens § 1-2 om kompetansekrav for ansettelse i stilling som professor er ikke dokumentasjonskravet like uttrykkelig presisert som i tilsvarende krav for ansettelse som førsteamanuensis. Bestemmelsen henviser imidlertid tilbake til den grunnleggende kompetanse innen undervisning og veiledning som gjelder for førsteamanuenser. Dette tilsier at også professorer er underlagt de samme dokumentasjonskravene. For å presisere dette har vi i vårt utkast tatt med en direkte henvisning til § 1-4 fjerde ledd i § 1-2 andre ledd.

Ved ansettelse som professor må en videre dokumentere ytterligere utdanningsfaglig kompetanse, jf. § 1-2 tredje ledd. Sammenholdt med forskriften § 1-1 forstår vi det slik at hvordan dette skal dokumenteres er lagt til hver enkelt institusjon, ettersom de er pålagt å utforme nærmere kriterier på hvordan den utdanningsfaglige kompetansen skal dokumenteres. Her har vi valgt å ikke foreta noen ytterligere endringer da vi mener kravet fremstår tilstrekkelig tydelig.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget om å presisere innholdet i kravene for ansettelse i stilling som førsteamanuensis og professor innebærer en videreføring av gjeldende rett. Vi kan derfor ikke se at dette vil ha økonomiske eller administrative konsekvenser av nevneverdig betydning.

Klarhet i hva som kreves, og eventuelle unntak fra dette, vil på generelt grunnlag være arbeidsbesparende både for brukerne av forskriften og forvaltningen. Et tydeligere regelverk vil gi færre henvendelser som er positivt for alle parter, også i et samfunnsøkonomisk perspektiv.

6 Forslag til endringer i forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger

I forskrift 9. februar 2006 nr. 129 om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger foreslås følgende endringer:

§ 1-2 skal lyde:

§ 1-2. Kompetansekrav for ansettelse i stilling som professor

(1) For å bli ansatt som professor kreves

- a) vitenskapelig nivå i samsvar med etablerte internasjonale eller nasjonale standarder, eller
- b) omfattende kunstnerisk virksomhet på høyeste nivå etter internasjonal standard og relevant bredde og fordypning i faget eller disiplinen på høyeste nivå.

(2) I tillegg må krav til grunnleggende kompetanse innen undervisning og veiledning på universitets- og høyskolenivå i § 1-4 andre ledd være oppfylt for å bli ansatt som professor. Dette må dokumenteres i henhold til § 1-4 fjerde ledd. Søkere som ikke oppfyller kravene etter § 1-4 andre ledd kan ved særlig tungtveiende grunner ansettes med forbehold om at kravene oppfylles innen to år.

(3) For å bli ansatt som professor kreves det i tillegg at det dokumenteres

- a) kvalitetsutvikling i egen undervisning og veiledning over tid,
- b) bred erfaring med veiledning fortrinnsvis på master/ ph.d.- nivå og
- c) deltakelse i utvikling av utdanningskvalitet i fagfellesskap.

(4) For ansatte ved universitetsmuseer kan institusjonen bestemme at museal formidlingskompetanse skal erstatte grunnleggende kompetanse innen undervisning og veiledning på universitets- og høyskolenivå. For de som ansettes, men ikke for de som gis opprykk, på grunnlag av utøvende kunstnerisk kompetanse, kan kunstnerisk formidlingskompetanse erstatte grunnleggende kompetanse innen undervisning og veiledning. Institusjonen kan fastsette krav til grunnleggende kompetanse innen undervisning og veiledning som må erverves etter ansettelsen. Institusjonen fastsetter også kriterier for vurdering og dokumentasjon av kunstnerisk- og museal formidlingskompetanse.

§ 1-4 skal lyde:

§ 1-4. Kompetansekrav for ansettelse i stilling som førsteamanuensis

(1) For å bli ansatt som førsteamanuensis kreves

- a) norsk doktorgrad på aktuelt fagområde, tilsvarende utenlandsk doktorgrad godkjent som likeverdig med norsk doktorgrad eller kompetanse på tilsvarende nivå dokumentert ved vitenskapelig arbeid av samme omfang og kvalitet, eller
- b) gjennomført godkjent stipendprogram for kunstnerisk utviklingsarbeid på aktuelt fagområde eller dokumentert kunstnerisk virksomhet eller utviklingsarbeid på høyt internasjonalt nivå og med en særlig fordypning som er relevant for fagområdet eller disiplinen.

(2) I tillegg kreves grunnleggende kompetanse innen undervisning og veiledning på universitets- og høyskolenivå for å bli ansatt som førsteamanuensis. Dette innebærer grunnleggende ferdigheter innen planlegging, gjennomføring, evaluering og utvikling av undervisning og veiledning, og kan oppnås gjennom å ha gjennomført

- a) et eget program på minimum 200 timer med det formål å kvalifisere for alle sider ved den grunnleggende kompetansen, eller
- b) en kombinasjon av relevante kurs og egen praktisk undervisning som institusjonen vurderer som tilsvarende eget program på minimum 200 timer.

(3) Søkere skal bedømmes, men ikke rangeres etter kravene i andre ledd. Søkere som ikke oppfyller kravene i andre ledd kan ansettes med forbehold om at kravene oppfylles innen to år etter ansettelsen.

(4) Søkere skal dokumentere ferdighetene i andre ledd gjennom en systematisk og samlet fremstilling som danner grunnlaget for institusjonenes vurdering av søkerne. Utdanningsinstitusjonene skal utvikle nærmere kriterier for hvordan utdanningsfaglige kompetanse dokumenteres, jf. § 1-1 siste punktum.